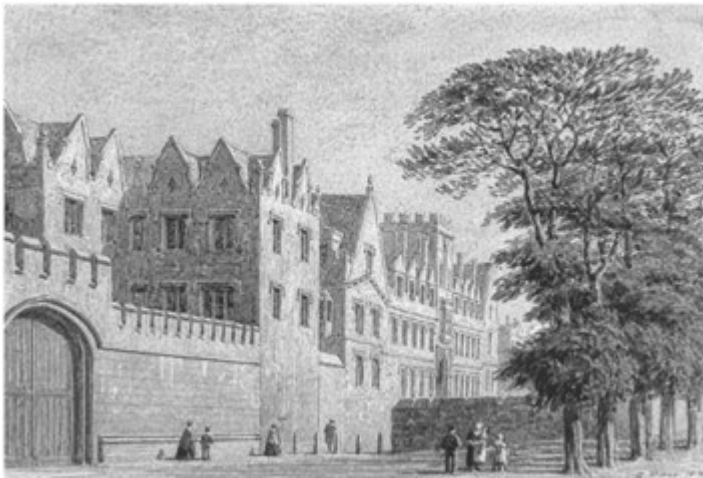

UITBLINKER

St John's College in Oxford, waar Edward Palin heeft gestudeerd en later heeft gewerkt. Een aquarel van de St Giles van de hand van George Pyne, ca. 1870.

Het is zomer 1859 en Edward Palin, parochie-hoofd van St. John the Baptist in Summertown, en Fellow van St. John's College in Oxford, is op vakantie. Hij is drieëndertig jaar oud, een zeer succesvol lid van het college, winnaar van een aantal prijzen en studiebeurzen, docent, predikant en sinds deze zomer baccalaureus in de godgeleerdheid. Hij neemt zijn onderwijstaak serieus en wordt zeer gerespecteerd.

Edward was het oudste kind van Richard Palin, een magazijn-medewerker uit St. Luke in Middlesex, die samen met Sophia Freeman twee kinderen had. De grootvader van Edward, ook Richard geheten, was aan het einde van de achttiende eeuw naar Londen gekomen. Tot die tijd had de familie Palin in Cheshire gewoond, en dankzij Edwards voorbeeldige administratie heb ik de familie kunnen traceren tot een zekere George Palyn uit Wrenbury. Deze George, die werd geboren in de regeerperiode van Henry VIII, was lid van de Girdlers' Company, het gilde van koppel- en riemenmakers in Londen, dat genoeg inkomsten had om studiebeurzen ter beschikking te kunnen stellen aan 'armlastige studenten' van Brasenose College in Oxford (iets wat ik pas ontdekte nadat ik die instelling in 1965 had verlaten) en om armenhuizen te kunnen bekostigen in Finsbury en Peckham in Londen. De wo-

ningen in Peckham waren specifiek bedoeld voor ‘onderstand en steun aan zes armlastige mannen’. Ze zijn later herbouwd, maar dragen nog altijd de naam Palyn’s Almshouses, al moet je tegenwoordig ongeveer een miljoen pond hebben om in een van die huizen te kunnen wonen. George schonk ook vijfhonderd pond voor een van de klokken van St. Mary-le-Bow, waarvoor hij werd bedankt met de lovende woorden: ‘Dankzij Cheshire zullen de zoete Bow Bells luiden.’ Zijn kleinzoon, Thomas Paylin, was een van de drie jongens die in 1651 op de uitkijk werden gezet toen de toekomstige vorst Charles II zich na de slag bij Worcester moest schuilhouden voor de troepen van het parlement.

Daarna was de stamboom van de familie Palin tweehonderd jaar lang iets minder dichtbegroeid, iets onduidelijker. Helaas heb ik niet veel kunnen achterhalen over Richard Palin – wat zijn werk als magazijnmedewerker inhield bijvoorbeeld, of hoeveel hij verdiende. Wel weet ik dat hij en Sophia een huis hadden in Artillery Lane in Shoreditch en dat er bij de volkstelling van 1841 werd genoteerd dat zij daar woonden met vier bedienden. Ik heb ook ontdekt dat hij als een van de eersten is begraven op Highgate Cemetery, evenals zijn vrouw Sophia. Hun steen staat naast die van de familie van Dante Gabriel Rossetti.

Ook al weet ik niet precies hoe Richard en Sophia er financieel voor stonden, het is me wel duidelijk dat ze hun enige zoon de allerbeste start in het leven wilden geven. Halverwege de negentiende eeuw konden naar schatting niet meer dan vijf- tot zesduizend kinderen per jaar een opleiding volgen die hen voorbereidde op de universiteit, maar het echtpaar wist Edward op de Merchant Taylors’ School te krijgen. Deze school was gespecialiseerd in gesubsidieerd onderwijs aan slimme leerlingen die niet afkomstig waren uit de klasse van landeigenaren of de militaire stand, maar uit de klasse van kooplieden. Vervolgens ging Edward, met een beurs, naar St. John’s College in Oxford. St. John’s College, dat slechts enkele jaren na de Merchant Taylors’ School, en door dezelfde man, was opgericht, vormde met de school een soort besloten club: ze-

venendertig van de vijftig beurzen die het college verstrekte waren specifiek bestemd voor leerlingen van de Merchant Taylors’ School. Edward begon zijn universitaire opleiding in Oxford op 26 juni 1843, rond de tijd dat zijn toekomstige echtgenote werd geboren.

Edward werkte hard en de resultaten die hij behaalde bij zijn examens – wat zowel schriftelijke als mondelinge examens (de *viva voces*) geweest zullen zijn – waren zo goed dat hij een studiebeurs in de wacht sleepte. Daardoor was hij ervan verzekerd dat het grootste deel van zijn studie betaald werd door het college. In het paastrimester van 1848 behaalde hij cum laude zijn graad in de *Litterae Humaniores* – ‘Lit Hum’ of ‘Greats’ zoals de discipline gemeenzaam bekendstond – de Klassieke-Oudheidstudies, waarin zowel de taal- en letterkunde als de geschiedenis en filosofie van de Oudheid aan bod kwamen. Hij was duidelijk een getalenteerd en ijverig student.

Een zwaar, in leer gebonden journaal met een koperen slot, waarin hij vanaf november 1849 zijn gedachten, ideeën en allerhande notities opschreef, biedt een waardevol inkijkje in zijn karakter en aspiraties in die tijd. Passages uit Scott, Wordsworth, Shelley en Coleridge, die vol bewondering en nauwgezet zijn overgeschreven, geven blijk van Edwards belangstelling voor en empathie met de natuur – zo heeft hij Coleridges dichtregel *O Nature, Healest your wandering and troubled child* (O, natuur, heel uw dwalende en getormenteerde kind) onderstreept. Er staan opmerkelijke cijfers in die hij blijkbaar interessant vond: ‘Een geestelijke schrijft dat een musenpaar in de periode dat zij hun jongen voeden elke week wel 3360 rupsen doodt.’ Er staan grapjes in die hij amusant vond: ‘Een student met een sigaar in zijn mond wordt staande gehouden door de Proctor [de universiteitspolitie] en stamelt dat hij “alleen maar het laatste eindje van een sigaar oprookt”. “Doe me een plezier, sir,” zegt de Proctor, “en vertel eens wie het eerste eindje heeft opgerookt.”’ En er staan curieuze dingen in die hij vermakelijk vond,

zoals het opschrift dat hij op de pui van een kapperszaak had gezien: WETENSCHAPPELIJK GEKNIPT EN MATHEMATISCH GEKAPT HAAR.

Voor iemand zoals Edward, die zo genoot van zijn studie en het universitaire leven in het algemeen, was het een logische stap om na zijn afstuderen staflid, ofwel Fellow, te worden. Als hij dat wilde moest hij een bindende toezegging doen. In een tijd waarin hoger onderwijs en religie nog met elkaar verweven waren, moest iedere afgestudeerde die staflid wilde worden, binnen tien jaar na zijn afstuderen tot geestelijke zijn gewijd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Edward in zijn journaal overpeinzingen over de aard van God heeft genoteerd (een 'begrepen God' zou 'helemaal geen God' zijn), en dat hij hoofdstukken met titels als 'Preken en bidden', 'Pantheïsme', 'Scepticisme' en 'Overwegingen over anglicaanse en rooms-katholieke verschillen' heeft opgenomen, evenals aantekeningen over het gebruik van waskaarsen in kerkelijke plechtigheden, en overpeinzingen over geloof, bijgeloof en onsterfelijkheid.

Maar er was nog een andere, ingrijpender voorwaarde voor een Fellow in spe. Hij moest een gelofte van kuisheid afleggen en een celibatair leven leiden. Alleen het hoofd van het college mocht trouwen, en het zou nog tientallen jaren duren voor hier verandering in kwam.

Tegen deze achtergrond, en gezien zijn latere levensloop, is het interessant dat Edward de moeite heeft genomen om een gedicht van de Schotse dichter, Thomas Campbell, 'The Maid's Remonstrance' (Het verwijt van het meisje), over te schrijven.

*Never wedding, ever wooing,
Still a lovelorn heart pursuing,
Read you not the wrong you're doing
In my cheek's pale hue?
All my life with sorrow strewing,
Wed or cease to woo.*

*Nimmer trouwen, altijd vrijen,
Immer jagen op 't verliefde hart,
Zie je niet welk onrecht je begaat
In de bleke kleur van mijn gelaat?
Heel mijn leven met smart bestrooien,
Trouw of stop met vrijen.*

Was Edward in een vergelijkbare situatie verzeild geraakt?

Een ander gedicht waar hij in zijn journaal telkens naar terugkeert is 'The princess', een minder bekend werk van Alfred Tennyson. De algemene thema's zijn de onderschatte kracht van vrouwen en de slechte onderwijsvoorzieningen voor meisjes. Maar de twee passages die Edward heeft uitgekozen, over liefde en verlies, wijzen erop dat het celibaat voor hem niet eenvoudig zal zijn.

*Dear as remembered kisses after death,
And sweet as those by hopeless fancy feigned
On lips that are for others; deep as love,
Deep as first love, and wild with all regret;
O Death in Life, the days that are no more.*

*Dierbaar als herinnerde kussen na de dood,
En zoet als die ingebeeld door een wanhopige fantasie,
Op lippen die voor anderen zijn; diep als de liefde,
Diep als de eerste liefde, en wild van alle spijt;
O Dood in het Leven, de dagen die niet meer zijn.*

En later

*She ended with such passion that the tear
She sang of, shook and fell, an erring pearl
Lost in her bosom.*

*Ze eindigde met zo'n passie dat de traan
Waarover ze zong, schudde en viel, een verdwaalde parel
Verloren in haar boezem.*

Uit deze esoterische verzameling van gedachten over zowel politiek, geschiedenis en literatuur als theologie, die hij tussen 1849 en 1853 samenstelde, komt een beeld naar voren van een ruimdenkende jongeman met een brede belangstelling. Maar er spreekt ook uit dat deze jongeman blootstond aan verleidingen en wist dat hij deze moest weerstaan terwijl hij zich erop voorbereidde om de rest van zijn leven aan God en het college te wijden.

Daarnaast wordt duidelijk dat hij tijdens zijn voorbereiding op een leven als Fellow nog steeds andere mogelijkheden overwoog. Op een van de laatste pagina's van het journaal staan zo'n twintig referenties die hij verzamelde om een aanstelling als hoofdmeester van de Durham School in de wacht te slepen. Dr. Wynter, het hoofd van St. John's College, spreekt van 'de hoge dunk die ik van de verdiensten van Mr. Palin als eervol man en geleerde heb'. De eerwaarde Warburton, adjunct-inspecteur scholen, heeft 'een grote waardering voor hem als docent, die wordt gedeeld door allen die als zijn leerlingen onder zijn invloed zijn gekomen'. De heer Neate, Senior Fellow van Oriel College, heeft 'een zeer hoge dunk gekregen van zijn karakter en principes en vooral van de zeer bekwame manier waarop hij het respect en de genegenheid van jongeren weet te verwerven'. De eerwaarde Bellamy, zijn oude schoolhoofd op de Merchant Taylors' School, prijst zijn 'geleerdheid, inborst, ijver en talent voor het overbrengen van kennis', terwijl de eerwaarde Mansel wijst op het 'ijverig uitdragen van zijn doorwrochte, doch niet extreme theologische opvattingen'.

Ondanks deze stortvloed aan steunbetuigingen voor Edward ging de functie aan zijn neus voorbij. En dat bracht hem tot een besluit: hij zou zich tot geestelijke laten wijden en op het college blijven. In datzelfde jaar, 1853, werd hij door Samuel Wilberforce

(zoon van de leider van de anti-slavernijbeweging William) tot diaken van de kerk gewijd, en twee jaar later werd hij, nadat hij het wijdingsritueel had ondergaan, toegelaten tot het priesterschap. Tegenover zichzelf gaf hij echter in zijn journaal toe dat het geen makkelijk besluit was geweest en dat hij twijfelde of hij wel geschikt was voor de rol die hij nu op zich had genomen. Hij vergeleek zichzelf met 'de vlekkelozen' en schreef: 'Ik moet God danken die mij als gelovig beschouwt en mij, die voorheen een godslasteraar en een judas en beledigend was, in het ambt heeft geplaatst.' 'Van mijn jeugd af aan,' vervolgde hij, 'heeft Gods genade mij nooit helemaal verlaten, maar is deze op mijn verste omzwervingen met mij geweest.' Hij maakte een cryptische opmerking over een verblijf van drie weken in het Ehrenbreitein Hotel in Koblenz in het jaar daarvoor, toen hij 'tot nadenken werd gedwongen in momenten van onvermijdelijke afzondering'. Hij noteerde, al even raadselachtig, dat 'ziekte in Amsterdam mij terugwierp op mijzelf, en indrukken werden sterker en besluiten werden genomen'.

Maar inmiddels had Edward zijn koers bepaald: hij werd een man van de kerk en Fellow. Hij had zich vastgelegd op een toekomst in Oxford. Hij kwam al snel bekend te staan als een strenge examinerator en kreeg de bijnaam 'Plough Palin' – een verwijzing naar de genadeloze manier waarop hij de hoop van studenten die het vereiste niveau niet haalden de grond in boorde (*palin* is het Griekse woord voor 'opnieuw', *plough* het Engelse woord voor 'zwoegen'). En hij stortte zich vol overgave in het leven op het college en op de universiteit.

Uit Edwards *batells*, de rekeningen die het college hem stuurde, hoofdzakelijk voor kost en inwoning, blijkt dat hij tot 1865 op het college woonde. Waarschijnlijk woonde hij daar omdat hij binnen het college een actievare rol speelde dan veel van zijn collega's. Hij doceerde, hield toezicht op de examens en nam een tijdlang de administratieve taken van thesaurier op zich. Hij zal de beschikking hebben gehad over een 'suite', bestaande uit een slaapkamer en een studeerkamer waarin hij les kon geven en andere stafleden

kon ontvangen. Het zal een aangenaam bestaan zijn geweest, in wat in veel opzichten meer een veredelde club was dan een strenge en afgeschermdede gemeenschap. Onder zijn collega's zullen tennisspelers, bridgers, debaters, musici, kaartspelers, acteurs en ongetwijfeld enkele ploerten zijn geweest. In een veelzeggende foto van Edward in Oxford, waarop hij met een groep Fellows in een tuin staat, ziet hij – kleiner dan de meesten en met dik, donker haar – er goedverzorgd, netjes, in zekere zin ingetogen uit. Maar zijn kleding, en die van zijn collega's op de foto, is heel informeel, zonder de lange toga's en baretten waarmee het leven op een college doorgaans gepaard ging.

De jaren verstreken, en in 1859 ging Edward, na zes celibataire jaren in het middelpunt van het academische leven, voor zijn jaarlijkse wandelvakantie naar Zwitserland. Hij hield een reisdagboek bij in een zwart, met leer overtrokken opschriftboekje. Vanaf de allereerste bladzijde is duidelijk dat hij onwillekeurig toch zijn oog liet vallen op wat hij niet hebben mocht.

Hij was nog maar nauwelijks uit Oxford vertrokken of hij noteerde dat hij 'tijdens het diner voor de kust bij Southend had kennisgemaakt met twee Duitse jongedames'. Een was juffrouw Gebhard, die onderweg was om bij haar tante in Worms te gaan logeren. Edward schreef in zijn dagboek dat ze heel aardig was en Engels sprak. De naam van haar metgezellin was hij niet te weten gekomen, wat hij volgens mij jammer vond, want 'ze was een lang, mooi meisje', gouvernante bij een zekere familie Preston uit Lowestoft. Beide meisjes waren blijkbaar het negentiende-eeuwse equivalent van een au-pair.

'De zee was heerlijk kalm,' schreef hij, 'en iedereen leek het naar zijn zin te hebben. Ik in elk geval wel.' Nadat hij 'als een roos had geslapen', ging hij om half zes 's ochtends aan dek. Daar wachtte hem een aangename verrassing. 'Ik trof mijn jongedame nr. 2 daar al.' Het mistte, een meevaller voor hem misschien, want nu liep de veerboot vertraging op. Na verloop van tijd klaarde de lucht echter

op en werd het 'weer een schroeihete dag'. Toch arriveerden ze bijna twaalf uur te laat in de haven van Rotterdam.

Edward had een plaats gereserveerd op een Rijnboot die hem tot aan Mannheim zou brengen. Toen hij echter vernam hoeveel tijd dat zou kunnen gaan kosten, 'heb ik mijn ticket verscheurd en de boot ingeruild voor de trein'. Toevallig had hij nu ook tijd om zijn 'twee schone Duitse vriendinnen' naar het New Bath Hotel te escorteren (eerder logeerden daar onder anderen de architect Sir John Soane en zijn echtgenote, en Soane heeft ons een tekening nagelaten van de kamer in het hotel waar ze in 1835 verbleven). Toen de jongedames veilig waren geïnstalleerd vertrok Edward te voet naar het treinstation.

Algauw kruiste een andere jongedame zijn pad. 'Trof een jong persoon, Goodman geheten, die een eindje dezelfde kant op ging als ik – reisden samen, ze was gouvernante bij een familie in Sint-Petersburg geweest en trad nu in dienst bij het gezin van een Amsterdamse bankier met een landhuis in Ede, twee stations van Arnhem.' Hij vatte een vaderlijke belangstelling voor Miss Goodman op. 'Arm ding!' schreef hij. 'Ze was in een volkomen vreemd land en maakte een zeer terneergeslagen indruk.' In Ede werd ze opgewacht door een vrouw, mogelijk haar nieuwe werkgeefster, aldus Edward. 'Een vrouw met een harde stem, maar hopelijk voor de arme kleine Miss Goodman geen hard hart.'

Verder ging de reis en Edward ontmoette voortdurend nieuwe mensen. In 'Brugg' ontmoette hij een Engelsman die op reis was met zijn dochter ('zo'n charmant meisje'). Dieper Zwitserland in ontmoette hij ook een jongeman die in de ijzerwarenhandel zat in Sankt Gallen en die 'liet blijken dat hij graag een keer Sheffield wilde zien'. In Sankt Gallen stapte een groep schoolkinderen in en 'hield de hele weg het beroemde Appenzeller muzikale gehuil aan'. Edward sloeg niet zijn handen voor zijn oren bij dat gejedel, maar beschreef het in lovende bewoordingen: 'Naast het feit dat het uniek was, was het zeer melodieus.'

Hoe verder Edward verwijderd raakte van zijn verantwoorde-

lijkheden op het college, hoe zonniger zijn humeur werd. Het is wel duidelijk wat een van de belangrijkste oorzaken van zijn opgewekte stemming was. In Ragatz, waar zijn logement ‘pittoresk was gelegen’ tegenover een paar koren- en houtmolens, werd hij bijvoorbeeld in verrukking gebracht door ‘een kwiek Zwitsers meiske dat Francisca heet’ en ‘mijn tobbe vol water net zo makkelijk optilt alsof het een veertje is’. Op andere momenten beleefde hij genoeg aan lange, avontuurlijke wandelingen: steile beklimmingen, afgewisseld met gevaarlijke glijpartijen bij de afdaling van hellingen met steenslag.

Hij genoot van de schoonheid van het landschap, de Alpenbloemen en de weiden vol geiten. Ook schroomde hij niet om zijn kleren uit te trekken voor een duik in een bergbeek: ‘Kloffie uit en in een mum van tijd lag ik erin.’ Zoals zijn jeugdige bewondering voor Wordsworth al deed vermoeden, bleek hij een vroege milieu-activist. Hij schreef met ijzige afkeuring over houthakkers die hij was tegengekomen ‘die lukraak hele stukken dennen- en eikenbos verwoesten voor timmerhout’. Hij noemde hen ‘bosslagers’. ‘Wanneer je schepsels vol leven zo ziet vallen, kijk je als het ware naar een slagveld.’ Ik vroeg me af of hij bekend was met het werk van zijn bijna-tijdgenoot Henry Thoreau, die in zijn beroemde boek *Walden* de activiteiten van houthakkers in Amerika omschreef als ‘de aarde kaal maken voor haar tijd’.

Gedurende de vakantie ging Edward steeds meer op in de natuur. In een dagboek doorspekt met tussenkopjes als ‘Mijn eerste lange wandeling’ en ‘Mijn eerste wandeling naar de top van een Alp’ staan veel gedetailleerde beschrijvingen van een subliem landschap. Af en toe kwamen er minder poëtische gedachten bij hem op. Hij had bijvoorbeeld veel kritiek op de bloemen die hij in rooms-katholieke kerken zag, en beschreef deze als ‘bont, nep, afstotelijk’, in tegenstelling tot de bloemen thuis in Engeland: ‘onze mooie verse keur aan bloemen in Summertown – nooit oud – oprechte offers uit oprechte harten (naar ik hoop)’. En zoals altijd waren de knappe dames nooit ver uit zijn gedachten. Toen hij over

een diner schreef waarbij hij had ‘kennisgemaakt met een paar dat overduidelijk pasgetrouwd en op huwelijksreis was’ moest hij onmiddellijk ‘aan Maule denken die zijn knappe vrouwtje had meegenomen op eenzelfde reis en hier vorig jaar waarschijnlijk niet ver vandaan was geweest’.

Geestelijk en lichamelijk verkwikt keerde hij naar Oxford terug.

Hij had zo genoten van zijn vakantie dat hij twee jaar later besloot om nogmaals naar de Alpen te gaan – een reis met gevolgen die zijn leven zouden veranderen.